

การวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของการศึกษา
ศูนัยพระพุทธศาสนาวินอาทิตย
INSTILLING VIRTUES THROUGH BUDDHIST PRINCIPLES
FOR STUDENTS

เอกลักษณ์ เทพวิจิตร และพระวีโรจน์ จันทปญโญ

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Ekalak Thepwijit and Phra Raweerot Chandapanyo
Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: akekalak.tap@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของการศึกษาศูนัยพระพุทธศาสนาวินอาทิตย” มีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาปัญหาและศักยภาพของการศึกษาศูนัยพระพุทธศาสนาวินอาทิตย และ 2) เพื่อวิเคราะห์การแก้ไขปัญหาและศักยภาพของการศึกษาศูนัยพระพุทธศาสนาวินอาทิตย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์ (1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (2) การตีความหมาย และ (3) การสังเคราะห์ เกี่ยวกับศึกษาปัญหาและศักยภาพของการศึกษาศูนัยพระพุทธศาสนาวินอาทิตย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท เพื่อนำเสนอศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของการศึกษาศูนัยพระพุทธศาสนาวินอาทิตย โดยพบว่า

1. ผลการศึกษาปัญหาและศักยภาพของการศึกษาศูนัยพระพุทธศาสนาวินอาทิตย พบว่า การจัดการศึกษาในศูนัยพระพุทธศาสนาวินอาทิตยประสบปัญหาในด้านบุคลากร หลักสูตร และการเรียนการสอน โดยเฉพาะในเรื่องการวัดความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมผู้เรียน อย่างไรก็ตาม ศูนัยมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน โดยมีบทบาทสำคัญ ได้แก่ การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ และการเป็นศูนย์ฝึกอาชีพเพื่อพัฒนาทักษะของเด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชน

2. ผลการวิเคราะห์การแก้ไขปัญหาและศักยภาพของการศึกษาศูนัยพระพุทธศาสนาวินอาทิตย พบว่า การพัฒนาสื่อการสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการแก้ไขปัญหาและเพิ่มศักยภาพของการเรียนการสอน สื่อการสอนที่มีความหลากหลาย เช่น สื่ออุปกรณ์ วัสดุการสอน และกิจกรรม ช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การกระตุ้นความสนใจและความสนุกสนานในการเรียน การเสริมสร้างความเข้าใจร่วมและประสบการณ์การเรียนรู้ การส่งเสริมการมีส่วนร่วม

ร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน การพัฒนาทักษะการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน การแก้ปัญหาความแตกต่างระหว่างบุคคลผ่านการจัดการเรียนรู้รายบุคคล

คำสำคัญ: การศึกษา, ศักยภาพการศึกษา, ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

Abstract

The research titled “Analysis of Problems and Potential of Sunday Buddhist Education Centers” had the following objectives: To study the problems and potential of Sunday Buddhist Education Centers. To analyze solutions to the problems and the potential of Sunday Buddhist Education Centers. This study employed a qualitative research methodology, including: Descriptive analysis, Interpretative analysis, and Synthesis. Content analysis techniques within the context of Sunday Buddhist Education Centers were used to identify and present findings. The results are summarized as follows:

1. Problems and Potential of Sunday Buddhist Education Centers Problems: The centers face challenges in areas such as personnel, curriculum, and teaching methods, particularly in assessing learners' knowledge, understanding, and behavior. Potential: These centers have the capacity to develop into community learning hubs. Key roles include organizing diverse educational activities and serving as vocational training centers to develop skills for children, youth, and the community.

2. Analysis of Solutions and Potential Development Solutions to Problems: The development of diverse teaching materials is a critical element in solving problems and enhancing the potential of teaching and learning processes. Various types of teaching aids, materials, and activities make the learning process more effective by: Stimulating interest and enjoyment in learning. Enhancing mutual understanding and experiential learning. Promoting participation in educational activities. Developing research and inquiry skills in learners. Addressing individual differences through personalized learning strategies. The findings emphasize the importance of innovative teaching materials and methods in improving the effectiveness and accessibility of Sunday Buddhist Education Centers, ensuring their role as vital resources for community development and lifelong learning.

Keywords: Education, Potential Of Education, Curriculum For Buddhist Sunday Schools

บทนำ

การพัฒนาคนุชนั้นเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์และสังคมอย่างแท้จริง หากมีคุณธรรมและจริยธรรมประจำใจเป็นพื้นฐาน หลักคำสอนทางศาสนาจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญ และเป็นหลักในการ

กลุ่มเกล่าให้มีความสำนึกและเจตคติที่ถูกต้องต่องามศาสนายังส่งเสริมคุณธรรมของมนุษย์ในทางสร้างสรรค์ ให้นมนุษย์มีความรัก ความเมตตา ความเสียสละ ความสงบเยือกเย็น โดยกระบวนการทางการศึกษา เพื่อสร้างความพร้อมที่จะทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม หากมนุษย์ขาดการศึกษา ก็เหมือนขาดรากฐานสำคัญของชีวิต เพราะการศึกษาเป็นบ่อเกิดแห่งสรรพวิทยาการในการสร้างสรรค์และการพัฒนาทั้งเป็นปัจเจกและสังคมทุกระดับชั้น การศึกษาจึงเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของมนุษย์ในด้านต่างๆ ซึ่งจะเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมและประชาชาตินำไปสู่การพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืนไปได้ (พระมหาณรงค์ กนต์สีโล, ผศ.ดร. และคณะ, 2551) ซึ่งจะเห็นได้ว่า วัดในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่หลัก คือ เป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจและแหล่งเรียนรู้ทางศาสนา พระสงฆ์ช่วยปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นแก่คนในชุมชน สั่งสอนให้คนเป็นคนดี ระบบการศึกษามัยใหม่และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคมไทย ทำให้คนไทยห่างไกลออกไปจากวัดมากขึ้นทุกที ทั้งๆ ที่วัดยังคงมีภาพของความเป็นผู้ให้อยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลง แต่การที่วัดได้ มีบทบาท เปลี่ยนแปลงไปในสายตาของคนในสังคม ก่อให้เกิดผลกระทบเกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสังคมชาวพุทธแบบดั้งเดิมของคนไทย หากเราจะนำวัดกลับมาเป็นที่กลุ่มเกล่าปลูกฝังจริยธรรมความดีงามต่างๆ ดัง เช่นอดีต เราจะสามารถทำได้หรือไม่วัดมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมและวิถีชีวิตของคนไทย ทั้งในอดีตและปัจจุบันเพราะนอกจากจะเป็นสถานที่พำนักของพระภิกษุสามเณรแล้ว ยังเป็นสถานที่สำหรับศึกษาเล่าเรียนและเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามประเพณีดั้งเดิมมาช้านานตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางของตะวันตก วัดหลายแห่งทั้งในเมืองหลวงและหัวเมือง ได้ให้ความช่วยเหลือแก่รัฐในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาตามวิธีการสมัยใหม่ แต่เมื่อการศึกษาในระบบโรงเรียนมีการขยายตัวมากขึ้น มีระดับการศึกษาสูงขึ้น และเนื้อหาวิชาที่สอนในโรงเรียนมีเรื่องราวที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระศาสนามากขึ้น วัด กับโรงเรียนก็แยกออกจากกันจนเกือบสิ้นเชิง พระสงฆ์ไม่เกี่ยวข้องกับวิชาที่มากับความเจริญสมัยใหม่ทำให้ขาดสื่อกลางในการรับรู้ร่วมกัน ความเชื่อถือของประชาชนต่อพระสงฆ์ที่เคยนับถือว่าเป็นผู้นำทางปัญญา โดยคำแนะนำสั่งสอนของพระสงฆ์ที่เคยมีค่ายิ่งกลับแปรเปลี่ยนไป บทบาทของวัดและพระสงฆ์ห่างเหินกับสภาพสังคมและความเจริญที่นับวันจะมีมากขึ้นทุกวัน การที่จะชักนำคนเหล่านั้นให้เข้าหาหลักธรรมทางศาสนาที่เขายังไม่รู้นั้น เกิดเป็นความไม่เข้าใจกันมากขึ้น (พระราชมุนี, 2530: 16-18)

โดยมีเกณฑ์ในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ยึดถือตาม ระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ คือ การจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้จัดตั้งที่วัด มูลนิธิ สมาคม สถานศึกษาหรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีสถานที่ตั้งอยู่ใกล้บริเวณบ้านหรือชุมชน โดยมีหลักเกณฑ์ คือ 1) เป็นศูนย์การเรียนรู้ การเผยแผ่ อบรม ปลูกฝังศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอันดีงามแก่4เด็กและเยาวชน 2) มีคณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 3) มีครูผู้สอนเพียงพอกับจำนวนนักเรียนในอัตราครูผู้สอน 1 รูป/คนต่อนักเรียนไม่เกิน 35 คน 4) มีสถานที่เรียนเหมาะสมและเพียงพอกับจำนวนนักเรียน สำหรับการจัดชั้น

เรียนและหลักสูตรการสอน ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กรมการศึกษากำหนด ซึ่งแบ่งเป็น 4 ชั้น คือ ชั้นเตรียมเป็นนักเรียนระดับประถม 1-2-3 ชั้น ชั้นต้นเป็นนักเรียนระดับประถม 4-5-6 ชั้นกลางเป็นนักเรียนมัธยม 1-2-3 และชั้นสูงเป็นนักเรียนระดับมัธยม 4-5-6 และมีหลักสูตรการสอนที่เป็นวิชาบังคับ 3 วิชา ได้แก่ วิชาธรรม วิชาประวัติพระพุทธศาสนา วิชาศาสนปฏิบัติ และวิชาเลือกอีก 1 วิชา ตามความเหมาะสมและให้มีการพัฒนาปรับปรุงองค์ประกอบการสอนและกิจกรรมการให้เกื้อหนุนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรการสอน (กรมการศาสนา, 2545: 25)

จากการศึกษาเกี่ยวกับ “การวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของการศึกษาศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์” ผู้วิจัยมีความคิดเห็นที่จะนำการศึกษาปัญหาและศักยภาพของการศึกษาศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มาเชื่อมโยงกับ การศึกษาหลักสูตร, กระบวนการศึกษา และการประเมินการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้อ ประกอบด้วย เพื่อศึกษาหลักสูตรการศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และเพื่อวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อมุ่งไปสู่แนวทางใน การวิเคราะห์รูปแบบการศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และ การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนารูปแบบกระบวนการสอน และการประเมินของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แนวความคิดนี้จะได้รับจากข้อมูลจากหนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำมารวบรวม ประมวลสิ่งที่เห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญและเป็นประโยชน์ในการทำวิจัยในครั้งนี้ และหวังว่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ต้องการศึกษาในเรื่องนี้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและศักยภาพของการศึกษาศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
2. เพื่อวิเคราะห์การแก้ไขปัญหาและศักยภาพของการศึกษาศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของการศึกษาศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์” ผู้ศึกษาได้เตรียมแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

1) แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมาของปัญหาและศักยภาพของการศึกษาศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ปัจจุบันสังคมไทยมีความเปลี่ยนแปลงที่นับวันจะทวีปัญหาความรุนแรงมากขึ้น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความรวดเร็วของข้อมูลข่าวสาร การชื่นชมในวัฒนธรรมวัตถุนิยมบริโภคนิยมทำให้คนในสังคมไทยหลุดลอยจากรากเหง้าทางวัฒนธรรมเดิมของตนเอง ตกเป็นทาสของการยั่วยุให้เกิดความอยาก มุ่งเอาเปรียบแข่งขันกันทางธุรกิจโดยไม่คำนึงถึงคุณธรรม ชุมชนที่เคยอบอุ่นกลับกลายเป็นสังคมที่มีแต่ความวุ่นวาย คนเกาะกลุ่มกันแต่ไม่มีน้ำใจให้แก่กัน สังคมไทยบางส่วนกลายเป็น

สังคมของอริยชน หลงนับถืออำนาจและเงินเป็นใหญ่ ชีวิตคนไทยห่างไกลจากธรรมะ คือธรรมชาติ และรู้จักแต่การพึ่งพาเทคโนโลยี ความเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นทั้งที่ตัวบุคคลและที่สังคมโดยรวมศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นหน่วยเผยแผ่ศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ วัด มูลนิธิ สมาคม สถานศึกษา หรือหน่วยงานของรัฐ ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษา อบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน มีชื่อย่อว่า “ศพอ.” ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นองค์กรทางพระพุทธศาสนาองค์กรหนึ่งที่พระสงฆ์ได้จัดตั้งขึ้นมา เป็นการจัดการศึกษา สงเคราะห์นอกระบบโรงเรียน ให้การศึกษอบรมประชาชน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นเด็กและเยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยแห่งการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้รู้จักใช้เวลาว่างในวันหยุดเรียน เข้ามาศึกษาหาความรู้ความเข้าใจตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้วน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การพัฒนาเพื่อให้ประเทศมีศักยภาพในการแข่งขัน และยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง และมีศักดิ์ศรีในสังคมโลกบนพื้นฐานแห่ง ความเป็นไทย โดยให้คนได้รับการพัฒนาจิตใจอย่างครบถ้วน ซึ่งในการพัฒนาจิตใจนั้นจำเป็นต้องใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาปลูกฝังให้ประชาชน โดยเริ่มจากวัยเด็กมีคุณธรรม และจริยธรรมอย่างแท้จริง และสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่กำหนดให้จัดการศึกษอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรมและแนวทางปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2546: 2) สอดคล้องกับการพัฒนาเพื่อให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นศูนย์ที่มีศักยภาพและมีมาตรฐานคุณภาพ โดยมีพัฒนาการ ดังนี้

1) คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมมีบทบาทต่อศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นอย่างยิ่งได้ให้ความสนใจและความสำคัญกับการบริหารจัดการภายในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มากขึ้นโดยมีการออกเป็นมติมหาเถรสมาคม ที่ 299/2550 เรื่องการขยายศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของกรมการศาสนา

2) ศูนย์हन ศูนย์ภาค และศูนย์จังหวัดดูแลความเรียบร้อยของศูนย์ฯ ทั่วประเทศให้มีประสิทธิภาพ มีเจ้าคณะहन เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัดได้ให้ความเมตตาสนับสนุน

3) มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เปิดโอกาสให้ประชาชนโดยรอบวัดมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์ฯ เพื่อตอบสนองคนในชุมชน

4) มีการถวายความรู้ผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 18 ภาคคณะสงฆ์ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเป็นประจำทุกปี

5) ผลิตุคู่มือการดำเนินงาน และตำราเรียนนักเรียนธรรมตรี-โท-เอก และธรรมศึกษาตรี-โท-เอก และคู่มือการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับใช้ประกอบการเรียนการสอนภายในศูนย์ฯ

6) สร้างระบบฐานข้อมูลศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเว็บไซต์ของกรมการศาสนา (www.dra.go.th) เพื่อให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดได้รายงานข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน

7) มีการจัดทำมาตรฐานคุณภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และทำการประเมินศูนย์ฯ นำร่องจังหวัดละ 1 แห่ง เพื่อให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้โดยส่งเสริมให้ศูนย์ฯ ที่ได้มาตรฐานเป็นแบบอย่าง(Benchmarking) ให้กับศูนย์ฯ อื่นๆ

8) ได้รับความร่วมมือจากกระทรวงศึกษาธิการให้การยอมรับในผู้เรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์โดยให้บรรจุผลการเรียนธรรมศึกษาตรี-โท-เอกไว้ในหลักฐานการจบการศึกษาของผู้จบการศึกษาในระดับต่างๆ และให้สิทธิพิเศษสำหรับผู้จบธรรมศึกษาตรี-โท-เอกให้มีสิทธิในการได้รับการพิจารณาเข้ารับเข้าเรียนในโรงเรียนต่างๆ

9) มีระบบตรวจติดตามจากหน่วยงานภายนอก เช่น สำนักตรวจราชการ สำนักนายกรัฐมนตรีคณะกรรมการตรวจสอบและประเมินผลประจำกระทรวงวัฒนธรรม (ค.ต.ป.วธ.) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นองค์กรทางพระพุทธศาสนาหนึ่งในชุมชนที่พระสงฆ์จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก เยาวชน และประชาชนมีความใกล้ชิดพระพุทธศาสนา การมีแหล่งหรือสถาบันพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนในรูปแบบศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (กรมการศาสนา, 2560: 23)

2) การประเมินการศึกษาในการแก้ปัญหาและศักยภาพของการศึกษาศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

การประเมินการศึกษาในการแก้ปัญหาและศักยภาพของการศึกษาศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จะเห็นได้ว่าการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนที่ใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความสามารถของผู้เรียน และเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินการตามแนวทางของหลักสูตร ซึ่งผู้บริหารและครูสอนมีหน้าที่โดยตรงที่ต้องทำการทดสอบตามลักษณะการจัดประสบการณ์และเนื้อหาวิชาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ แล้วนำผลไปพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2534 การวัดประเมินผลเป็นกระบวนการต่อเนื่องของการจัดการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล สามารถแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้ ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การประเมินผลก่อนเรียนเพื่อช่วยให้ครูได้ทราบความสามารถของแต่ละคน เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาตัดสินว่าจะมีความสามารถเพียงพอในการศึกษาต่อหรือไม่ หากไม่เพียงพออาจทำการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินผลระหว่างเรียน เมื่อมีการสอนไประยะหนึ่ง ครูควรจะได้มีการประเมินผลนักเรียนตามจุดประสงค์ของรายวิชาเหล่านั้น เพื่อจะได้ทราบว่ามีความสามารถพอหรือไม่ ควรจะก้าวไปข้างหน้าได้หรือยัง

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลหลังการเรียนรู้ เป็นการประเมินผลที่ครอบคลุมจุดประสงค์ด้านต่างๆ หลายจุดประสงค์ เป็นการประเมินผลเพื่อตัดสินความสามารถ เพื่อวัดว่าตั้งแต่ต้นจนบัดนี้ นักเรียนมีความรู้ความสามารถ ตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมต่างๆ มากน้อยเพียงใด (กรมวิชาการ, 2547: 3-5)

โดยการประเมินผลการศึกษาเป็นการพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพ คุณค่าความจริง และการกระทำ บางที่ขึ้นอยู่กับกฎเพียงอย่างเดียว เช่น คะแนนสอบ แต่ส่วนมาก มักเป็นการรวมการวัดหลาย ๆ อย่างต่าง ๆ กันเพื่อวินิจฉัยคุณค่าหรือตัดสินคุณลักษณะต่างๆ ที่ได้มาจากการวัดหลายๆ อย่าง (สุภาพ วาดเขียน และอรพินธ์ โกชนดา, 2520: 3) โดยการประเมินผลจะมีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ

อย่างที่ 1 ผลการวัดทำให้ทราบสภาพความจริงของสิ่งที่จะประเมินว่ามีปริมาณเท่าไร มีคุณสมบัติอย่างไร เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์

อย่างที่ 2 เกณฑ์การพิจารณาในการที่จะตัดสินว่าสิ่งใดดีหรือเลว ใช้ได้หรือใช้ไม่ได้นั้น จะต้องเป็นหลัก หรือบรรทัดฐานที่ต้องการโดยนำผลการวัดนั้นมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ที่กำหนดไว้ หรือมาตรฐานที่ต้องการ เกณฑ์การพิจารณาในการประเมินผลการศึกษานั้น คือจุดมุ่งหมายของการศึกษานั้นเอง

อย่างที่ 3 การตัดสินใจ เป็นการชี้ขาดหรือสรุปผลการเปรียบเทียบระหว่างผลการปฏิบัติซึ่งได้รับการวัดกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่า สูงต่ำกว่ากันขนาดไหน ทั้งนี้การตัดสินใจที่ดีต้องอาศัยการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน ทุกแง่มุม และการกระทำทุกอย่างยุติธรรมโดยอาศัยสภาพ และความเหมาะสมต่าง ๆ ประกอบหรือต้องมีคุณธรรมที่ดี (ไพศาล หวังพานิช, 2526: 14)

ซึ่งในการประเมินการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ต้องมีรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร โดยการศึกษามีรายละเอียดในการดำเนินการ 5 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ได้รับเลือกเป็นโครงการนำร่องการวิจัยและการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาสภาพจริงจากรายงานการประเมินตนเองของโรงเรียนที่ผ่านการประเมินคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการสร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรโดยการสังเคราะห์แบบสัมภาษณ์จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 นำมาสร้างเป็นรูปแบบจำลองระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์กรด้วยการสร้างเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิแบบเลือกตอบ เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ให้ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการพัฒนารูปแบบระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์กรโดยใช้เทคนิคเดลฟายจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติการใช้รูปแบบจำลองจากขั้นตอนที่ 2 นำมาศึกษาวิเคราะห์ และกำหนดรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรด้วยเทคนิคเดลฟาย 3 รอบ

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์หาความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาคือผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 การสรุปและนำเสนอรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรและจัดทำเป็นรายงานผลการวิจัยต่อไป (รุ่งรัชดา พรเวหะชาติ, 2548: 92-93) ซึ่งการประเมินการศึกษาเป็นผลนำไปสู่พัฒนาในด้านบุคลิกภาพ ความสนใจ ความถนัด สติปัญญาของตนให้มีประสิทธิภาพสูงถึงขั้นดำเนินชีวิตได้อย่างอิสระ ประกอบกิจการงานเป็นประโยชน์แก่ตนและสังคมโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นถือว่าพัฒนาตนเองถึงระดับสูงสุด (พิสิทธิ์ สารวิจิตร, 2525: 158)

3) หลักการประเมินและวัดผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ก่อนการประเมิน วัดผล ของศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้น ต้องมีการเตรียมการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ศพอ.) ฉบับกรมการศาสนา พ.ศ. 2550 โดยมีหลักการดังนี้

หลักการที่ 1 ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์

หลักการที่ 2 มีความยืดหยุ่น สอดคล้องความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

หลักการที่ 3 มีความสอดคล้องกับการศึกษาในระบบโรงเรียนและการจัดการศึกษาของพระสงฆ์ไทย

หลักการที่ 4 เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีความรู้ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีที่งดงามของไทย

หลักการที่ 5 เสริมสร้างคุณค่าและการธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ไทย มีความภาคภูมิใจในวิถีชีวิตชาวไทยที่มีพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางอุดมมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษา คือ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีความสุขบนพื้นฐานแห่งหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังนี้

ลักษณะที่ 1 มีความรู้และทักษะในวิชาการทางพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นบุคคลผู้นับถือพระพุทธศาสนาตามสมควรแก่วัย

ลักษณะที่ 2 มีความศรัทธาและเลื่อมใสพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้า ส่งเสริมสัมมาปฏิบัติด้วยการเรียนรู้พุทธประวัติและแบบอย่างในการทำมาดี

ลักษณะที่ 3 มีความรู้ความเข้าใจศาสนพิธีและหลักการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถปฏิบัติตนและกล้าแสดงออกในกิจกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องและองอาจ

ลักษณะที่ 4 มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่ดีงามในการดำเนินชีวิต มุ่งมั่นพัฒนาตนเองให้เจริญด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รู้หลักการการพัฒนาจิตเพื่อประสบความสุขความสงบในชีวิตที่ดีงาม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ลักษณะที่ 5 รู้จักทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา พุทธศาสนวัตถุ พุทธศิลปะ และพุทธศาสนสมบัติอนุรักษและเสริมสร้างสภาพแวดล้อม

ลักษณะที่ 6 มีความภาคภูมิใจในความเป็นพุทธศาสนิกชนชาวไทย และประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนา มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์และยึดมั่นในการปกครองตามระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข กรมการศาสนาจึงมีประกาศกรมการศาสนา เรื่อง การจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เผยแผ่หลักธรรมสู่เด็ก เยาวชน และประชาชนให้เป็นคนดีมีคุณภาพของสังคมอาศัยอำนาจตามความในข้อ 18 ของระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2550 กรมการศาสนาจึงกำหนดการจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ให้จัดชั้นเรียน แบ่งเป็น 3 ชั้น ประกอบด้วย ชั้นต้น ชั้นกลาง และชั้นสูง

ข้อ 2 ให้จัดหลักสูตรการเรียนการสอน ดังนี้

2.1 ชั้นต้น มีดังนี้

ก. วิชาบังคับ คือ ธรรมศึกษาชั้นตรี

ข. วิชาเลือก โดยเลือก 1 วิชา ดังนี้

(1) สุขศึกษา และพลศึกษา

(2) หัตถศิลป์ดนตรีและนาฏศิลป์

(3) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

(4) ภาษาไทย

(5) คณิตศาสตร์

(6) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

(7) การงานและอาชีพ

(8) ภาษาต่างประเทศ

(9) คอมพิวเตอร์

ค. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยเข้าร่วมกิจกรรมที่ศูนย์จัดขึ้น ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในโอกาสวันสำคัญ คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชาและวันเข้าพรรษา หรือวันสำคัญอื่นๆ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ และกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่างๆ ที่มุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

(กรมการศาสนา, 2560: 73) โดยจะนำหลักการและลักษณะดังกล่าวสู่การประเมิน วัดผล ของศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งใช้วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนเป็นกระบวนการหนึ่งของการจัดการ เรียนการสอนที่ใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความสามารถของผู้เรียน และเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ของการดำเนินการตามแนวทางของหลักสูตร ซึ่งผู้บริหารและครูสอนมีหน้าที่โดยตรงที่ต้องทำการทดสอบ ตามลักษณะการจัดประสบการณ์และเนื้อหาวิชาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ แล้วนำผลไปพัฒนาการเรียน การสอนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผล การเรียนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับ มัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2534 การวัดประเมินผลเป็นกระบวนการต่อเนื่องของการจัดการ เรียนการสอนการวัดผลประเมินผล สามารถแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้ คือ

ขั้นตอนที่ 1 การประเมินผลก่อนเรียนเพื่อช่วยให้ครูได้ทราบความสามารถของแต่ละ คน เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาตัดสินว่ามีความสามารถเพียงพอในการศึกษาต่อหรือไม่ หากไม่เพียงพอ อาจทำการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินผลระหว่างเรียน เมื่อมีการสอนไประยะหนึ่ง ครูควรจะได้มีการ ประเมินผลนักเรียนตามจุดประสงค์ของรายวิชาเหล่านั้น เพื่อจะได้ทราบว่ามีความสามารถพอหรือไม่ ควรจะก้าวไปข้างหน้าได้หรือยัง

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลหลังการเรียน เป็นการประเมินผลที่ครอบคลุม จุดประสงค์ด้านต่างๆ หลายจุดประสงค์ เป็นการประเมินผลเพื่อตัดสินความสามารถ เพื่อดูว่าตั้งแต่ต้น จนบัดนี้ นักเรียนมีความรู้ความสามารถ ตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมต่างๆ มากน้อยเพียงใด (กรม วิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2547: 3-5) และใช้ข้อบังคับประกอบให้สอดคล้องกับ การประเมินผล การศึกษาเป็นการพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพ คุณค่าความจริง และการกระทำ บางที่ขึ้นอยู่กับการ วัดเพียงอย่างเดียว เช่น คะแนนสอบ แต่ส่วนมาก มักเป็นการรวมการวัดหลาย ๆ อย่างต่าง ๆ กันเพื่อ วินิจฉัยคุณค่าหรือตัดสินคุณลักษณะต่างๆ ที่ได้มาจากการวัดหลายๆ อย่าง (สุภาพ วาดเขียน และ อรพินธ์ โกชนดา, 2520: 3) การประเมิน และวัดผล การเรียนการสอนจะบรรลุจุดประสงค์ของการสอน หรือไม่นั้นผู้สอนสามารถ ทราบได้จากการประเมินผล ซึ่งการประเมินผลจะต้องประเมินผลทั้งผู้เรียนและ ระบบการสอนของผู้สอนว่าเป็นอย่างไร มีข้อบกพร่องตรงไหน เพื่อที่จะได้ทำการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งใช้ วิธีการต่างๆ หลายวิธีการ เพื่อให้การเรียนการสอนได้ผลสมบูรณ์ตรงตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ (สมคิด สร้อยน้ำ, 2542: 4-5)

ระเบียบวิธีวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของการศึกษาศูนย์ พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์” ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการ วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (Documentary Research) ทั้งในส่วนของ

ที่เป็นหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และปฏิบัติการ มีวิธีการและขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับต่อไปนี้

1) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ ข้อมูลจากศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

2) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ ส่วนที่เป็นคำอธิบายจากเอกสาร หนังสือ และตำราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศึกษาปัญหาและศักยภาพของการศึกษาขั้นพื้นฐานพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) โดยวิเคราะห์ (1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) (2) การตีความหมาย (Interpretation) และ (3) การสังเคราะห์ (Synthesis) เกี่ยวกับวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique) เพื่อนำเสนอเกี่ยวกับวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาปัญหาและศักยภาพของการศึกษาขั้นพื้นฐานพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พบว่า มีการเน้นรูปแบบศึกษาไปที่ การศึกษาปัญหาบุคลากร การศึกษาปัญหาหลักสูตรการเรียนการสอน และการศึกษาปัญหาการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อนำไปสู่ การวัดความรู้ ความเข้าใจ และ การวัดที่แสดงออกมาทางพฤติกรรม เพื่อให้เป็นมีบทบาทเช่น 1) การเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน 2) การเป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชนเป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชน มีบทบาทในการจัดกิจกรรมในรูปแบบที่หลากหลาย ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ 3) การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมอาชีพของชุมชน เปิดบริการเป็นศูนย์ฝึกอาชีพในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ใช้เป็นที่ฝึกอบรมอาชีพแก่เด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชนที่ต้องการพัฒนาวิชาชีพต่างๆ โดยมีรูปแบบการศึกษาหลักสูตรของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในปัจจุบัน

2. ผลการวิเคราะห์การแก้ไขปัญหาและศักยภาพของการศึกษาขั้นพื้นฐานพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พบว่า แนวทางการพัฒนารูปแบบการใช้สื่อการสอนจัดว่าเป็นองค์ประกอบของการเรียนการสอนเป็นตัวกลางที่ช่วยให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์ของการสอนได้รวดเร็ว เช่น การใช้สื่ออุปกรณ์ สื่อวัสดุ และวิธีการทางกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการสอน เช่น 1) เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) สื่อจะช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้แก่ผู้เรียนทำให้เกิดความสนุกและไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อการเรียน 3) การใช้สื่อทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจร่วมกัน เกิดประสบการณ์ร่วมกันในวิชา ที่ใช้เรียนนั้น 4) ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น 5) ช่วยเสริมสร้างลักษณะที่ดีในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ และ 6) ช่วยแก้ปัญหาเรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยการจัดให้มีการใช้สื่อในการเรียนรู้เป็นรายบุคคล

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาปัญหาและศักยภาพของการศึกษาศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พบว่า มีการเน้นรูปแบบศึกษาไปที่ การศึกษาปัญหาบุคลากร การศึกษาปัญหาหลักสูตรการเรียนการสอน และการศึกษาปัญหาเรื่องการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อนำไปสู่ การวัดความรู้ ความเข้าใจ และ การวัดที่แสดงออกมาทางพฤติกรรม เพื่อให้เป็นมีบทบาทเช่น 1) การเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน 2) การเป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชนเป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชน มีบทบาทในการจัดกิจกรรมในรูปแบบที่หลากหลาย ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ 3) การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมอาชีพของชุมชน เปิดบริการเป็นศูนย์ฝึกอาชีพในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ใช้เป็นที่ฝึกอบรมอาชีพแก่เด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชนที่ต้องการพัฒนาวิชาชีพต่างๆ โดยมีรูปแบบการศึกษาหลักสูตรของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระประสิทธิ์ สิริธโร และคณะ (2547) ได้ทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่สอดคล้องกับเครือข่ายโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดเชียงใหม่” พบว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในปัจจุบันได้ยึดกรอบการเรียนการสอนในโรงเรียน ซึ่งมีรูปแบบตายตัว ทำให้ไม่สอดคล้องกับเป้าหมาย ส่งผลให้เกิดปัญหาในการบริหารจัดการ ปัญหาด้านบุคลากร หลักสูตร สื่อการเรียนการสอน การจัดระบบข้อมูลงบประมาณวัสดุอุปกรณ์ สถานที่เรียน การมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ยังมีศูนย์บางแห่งยังมีศักยภาพใน ปัจจุบันบางอย่างที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน เช่น ศักยภาพบุคลากรบริบททางสถานที่ การมีจิตอาสาของผู้ที่เกี่ยวข้อง และจากการศึกษาพบว่า การจัดการเรียนการสอนไม่มีควมมีรูปแบบที่ตายตัวสำเร็จรูป แต่ควรมีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายขึ้นอยู่กับสภาพสังคมและสถานการณ์ทางสังคมปัจจุบัน โดยยึดปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและชุมชนเป็นสำคัญเพื่อให้สอดคล้องกับเงื่อนไขบริบทของพื้นที่ และควรสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับต่างๆ ของกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งกลุ่ม ผู้เรียน ผู้ปกครอง ครูผู้สอน และหน่วยงานสนับสนุนทั้งภาครัฐ เอกชน อาสาสมัคร ตลอดจนกลุ่มผู้มีจิตศรัทธาต่าง ๆ ให้มากยิ่งขึ้น

2) ผลการวิเคราะห์การแก้ไขปัญหาและศักยภาพของการศึกษาศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พบว่า แนวทางการพัฒนารูปแบบการใช้สื่อการสอนจัดว่าเป็นองค์ประกอบของการเรียนการสอนเป็นตัวกลางที่ช่วยให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์ของการสอนได้รวดเร็ว เช่น การใช้สื่ออุปกรณ์ สื่อวัสดุ และวิธีการทางกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการสอน เช่น 1) เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) สื่อจะช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้แก่ผู้เรียนทำให้เกิดความสนุกและไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อการเรียน 3) การใช้สื่อทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจร่วมกัน เกิดประสบการณ์ร่วมกันในวิชา ที่ใช้เรียนนั้น 4) ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น 5) ช่วยเสริมสร้างลักษณะที่ดีในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ และ 6) ช่วยแก้ปัญหาเรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยการจัดให้มีการใช้สื่อในการเรียนรู้เป็นรายบุคคล สอดคล้องกับ

งานวิจัยของ พระอธิการสุรินทร์ ฐานวโร (2555) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาการจัดการเรียนการสอน ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อำเภอน้อย จังหวัดน่านบุรี” ผลของการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ทั้ง 5 ด้าน ดังนี้ ด้านหลักสูตร ควรให้นักเรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อที่จะทำให้อาจารย์ผู้สอนนั้นเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนมากที่สุด รวมถึงเนื้อหาวิชามีความสอดคล้องกับหลักสูตรของสถานศึกษาน้อยมากด้านการเรียนการสอน มีความทันสมัย และเป็นปัจจุบันน้อยมาก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเนื้อหาเก่า ที่ทั้งผู้สอนและผู้เรียนไม่สามารถนำมาประยุกต์ให้เข้ากับเหตุการณ์ในปัจจุบันได้ ด้านสื่อการเรียนการสอน ขาดการนำผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาช่วยในการผลิตสื่อสำหรับการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียนน้อย ด้านการวัดและประเมินผลครูผู้สอนมีการประเมินผลการเรียนของนักเรียนตามสภาพเป็นจริงนั้นน้อยมาก แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ คือ 1) ควรจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่สอนของโรงเรียนในแต่ละระดับชั้น และเหมาะสมกับวัย 2) ควรจัดการเรียนการสอนอย่างมีแผนการสอนที่ชัดเจนเพื่อให้นักเรียนใช้ศึกษาต่อได้ 3) สื่อการสอนควรมีหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและมีการใช้เทคโนโลยีประกอบการสอน 4) กิจกรรมการเรียนการสอนควรใช้แหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ เช่น สถานที่สำคัญๆ ทางพระพุทธศาสนา 5) การวัดและประเมินผล ควรวัดให้หลากหลายวิธีและแจ้งผลการสอบให้เร็ว เพื่อให้นักเรียนได้ปรับปรุงตนเอง และสามารถนำผลการเรียนไปเทียบผลการเรียนที่โรงเรียนประจำได้

สรุปองค์ความรู้

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย “การวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของการศึกษาศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์” มีรายละเอียดตามแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของการศึกษา ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์” ผู้วิจัยได้กำหนดข้อเสนอแนะไว้เพื่อเป็นประโยชน์ในงานวิจัยซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีบางประเด็นที่ผู้ศึกษาหรือผู้สนใจทั่วไปรวมถึงหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของการศึกษา ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้เพื่อศึกษาเกี่ยวกับวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของการศึกษา ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ต่อไปในแต่ละพื้นที่ โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายการนำการวิจัยทางพุทธศาสตร์ควรมีแนวศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของการศึกษา ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ไปประยุกต์ใช้ และนำมาทำประโยชน์โดยแบ่งแยกพื้นที่ในการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะนำผลการวิจัยไปใช้

หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของการศึกษาศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และควรส่งเสริมให้บุคลากรนำการวิจัยทางพุทธศาสตร์และควรนำแนวทางการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของการศึกษาศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

การวิจัยทางพุทธศาสตร์ในเชิงพื้นที่ ให้เห็นภาพเกี่ยวกับศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของการศึกษาศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้วิธีการต่างเช่น การเล่าเรื่อง หรือการนำข้อมูลเชิงประจักษ์มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของการศึกษาศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีคุณค่าต่อชุมชน และคุณค่าทางวัฒนธรรมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2560). แนวทางการดำเนินงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรม ปงบประมาณ 2560, ภายใต้กองทุนส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2545). แนวทางดำเนินงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2547). คู่มือประเมินผลการเรียนการสอน หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ.
- พระประสิทธิ์ สิริธโร และคณะ (2547). “รูปแบบการจัดการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่สอดคล้องกับเครือข่ายโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดเชียงใหม่”. รายงานวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พระมหาณรงค์ กนต์สีโล และคณะ (2551). คุณภาพพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. ศูนย์บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.
- พระราชมุนี (2530). บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน, หนังสือชุดหลักธรรมเฉลิมพระเกียรติ เล่ม 54/60. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระอธิการสุรินทร์ ฐานวโร (2555). “การจัดการเรียนการสอนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิสิทธิ์ สารวิจิตร (2525). วิทยุพุทธศาสตร์การพัฒนาดนเองและบุคลิกภาพ. กรุงเทพมหานคร: พงษ์เจริญ
การพิมพ์.

ไพศาล หวังพานิช (2526). การวัดผลการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.

รุ่งรัชดา พรवेशชาติ (2548). “การพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาชั้น
พื้นฐาน”. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

สมคิด สร้อยน้ำ (2542). หลักการสอน. อุดรธานี : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุดรธานี.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไข
เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุ
ภัณฑ์.

สุภาพ วาดเขียน และอรพินธ์ โกชนดา (2520). การประเมินผลการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

